

Delovne skupine Platforme za pravični prehod

Ukrep 1: Vodnik za izmenjavo znanja

November 2023

Ukrep 1: Razvoj virov za izboljšanje in spodbujanje izmenjave znanja ter izkušenj, pridobljenih na področju pravičnega prehoda

Vodje izvedbe ukrepa: Združenje Valea Jiului, Mednarodno združenje regionalnih agencij (EURADA)

Sodelujoči pri izvedbi ukrepa: Sekretariat Komisije za premogovne regije pri Katoliški univerzi Eszterházy Károly, Univerza Trakia

Kategorija: Horizontalni projekt

Delovne skupine (DS) platforme za pravičen prehod (PPP), ustanovljene novembra 2021, združujejo vse zainteresirane deležnike iz celotne Evrope, katerim je skupna skrb za ljudi in kraje, ki jih je prizadel prehod na podnebno nevtrarno gospodarstvo. Delovne skupine za **jeklo, cement in kemikalije** se osredotočajo na specifične ogljično intenzivne sektorje, ki jih je omenjeni prehod močno prizadel, medtem ko je fokus četrte delovne skupine usmerjen v **horizontalno strategijo deležnikov**.

Člani delovnih skupin so po dokončanju svojih [preglednih dokumentov](#), ki opisujejo glavna področja in cilje njihovih delovnih skupin, pripravili [skupen načrt za izvajanje](#), v katerem je opredeljenih 17 ukrepov. Ta načrt je bil dokončan in objavljen aprila 2023. V preostanku leta so vodje izvedbe ukrepa skupaj z drugimi člani delovnih skupin, sodelujočih pri izvedbi ukrepa, izvajali lastne zadevne ukrepe.

Ta dokument predstavlja končni rezultat ukrepa 1.

Izjava o omejitvi odgovornosti:

Informacije in mnenja v tem dokumentu so mnenja članov delovnih skupin za jeklo, cement, kemikalije in horizontalno strategijo deležnikov platforme za pravičen prehod in ne odražajo uradnega mnenja Evropske komisije. Komisija ne jamči za točnost informacij, ki jih ta dokument vsebuje. Niti Evropska komisija niti osebe, ki delujejo v njenem imenu, niso odgovorne za vsebino in za uporabo podatkov iz tega dokumenta. Ponovna uporaba je dovoljena pod pogojem, da je ustrezno naveden vir in da prvotni pomen ali sporočilo dokumenta ni izkrivljeno. Evropska komisija zavrača vsakršno odgovornost za posledice, ki bi nastale zaradi ponovne uporabe. Politika o ponovni uporabi dokumentov Evropske komisije se izvaja s Sklepom Komisije 2011/833/EU z dne 12. decembra 2011 o ponovni uporabi dokumentov Komisije (UL L 330, 14.12.2011, str. 39).

Uvod

Izzivi, ki jih obravnava ukrep 1

Eno največjih ovir pri procesu pravičnega prehoda predstavlja pomanjkanje informacij o samem procesu pravičnega prehoda in o tem, kako dostopati do podpore, ki je na voljo.¹ To velja tako za regije, ki svoje izzive rešujejo izolirano, kljub temu da se soočajo s podobnimi izzivi kot druge regije, kot tudi za ključne akterje, ki so izključeni iz procesa tranzicije. Dejavnosti izmenjave znanja lahko pomagajo premostiti te informacijske ovire. Regije se lahko učijo in prejmejo navdih tako iz uspešnih kot tudi iz neuspešnih pobud in rešitev za izzive pravičnega prehoda v drugih regijah, kar ustvarja sinergije v obojestransko korist in vodi k razvoju novih, ciljno usmerjenih rešitev. Za uspešen pravičen prehod je ključnega pomena razumeti tudi, kdo so akterji, ki se ukvarjajo z mehanizmom pravičnega prehoda in teritorialnimi načrti pravičnega prehoda, z namenom vzbuditi zavedanje drug za drugega in njihovo medsebojno povezovanje ter tako morda prepoznati ključne akterje, ki še niso vključeni v proces.

Cilji ukrepa 1

Ta dokument služi kot **celovit vodnik**, katerega namen je pomagati pri izboljšanju izmenjave znanja in učenja na področju pravičnega prehoda, in sicer s povezovanjem akterjev, ki se ukvarjajo s tem vprašanjem, in spodbujanjem priložnosti za izmenjavo znanja.

Podani so odgovori na tri osnovna vprašanja:

- Kako je mogoče izmenjati znanje?
- S kom je mogoče izmenjati znanje?
- Kako financirati izmenjavo znanja?

Vodnik je usmerjen v potrebe, napisan čim bolj jedrnato in, kjer je to mogoče, gradi ter se navezuje na obstoječa orodja, saj so dobri viri informacij pogosto že na voljo. Prav tako pa v vodniku navedeni primeri najboljših praks služijo kot zgled.

Osrednja in nenehno posodobljena platforma znanja o procesu pravičnega prehoda je [repozitorij platforme za pravičen prehod](#). Vključuje pristope k politikam in projekte, ki lahko pogosto služijo kot primeri najboljše prakse in kot vir navdiha pri iskanju znanja in informacij.

Vodnik je rezultat dela delovne skupine za horizontalne strategije deležnikov platforme Evropske komisije za pravičen prehod ([PPP](#)). Delovne skupine PPP zagotavljajo z združevanjem deležnikov iz celotne Evrope forum za strateško izmenjavo mnenj o izzivih, ki so skupni vsem deležnikom, vključenim v proces tranzicije v ogljično intenzivnih regijah. Delovna skupina za horizontalno strategijo deležnikov se med drugim ukvarja predvsem s skupnimi, medtematskimi vprašanji v najbolj prizadetih regijah, kot so **smernice za spremljanje in izvajanje projektov pravičnega prehoda, nabor orodij za**

¹ Nedavna raziskava med deležniki pravičnega prehoda, ki je bila izvedena v okviru dejavnosti delovne skupine za horizontalne strategije deležnikov, je pokazala, da predstavljata 'pomanjkanje razpoložljivih informacij o postopkih pravičnega prehoda' in 'pomanjkanje informacij o tem, kako dostopati do razpoložljive podpore' dve izmed treh glavnih ovir, s katerimi se deležniki soočajo pri razvoju ali predložitvi projektov pravičnega prehoda.

obveščanje o pravičnem prehodu in predmetni **vir informacij za izboljšanje izmenjave znanja**.

Deležniki, katerim je Ukrep 1 namenjen

Ta dokument je namenjen zadevnim akterjem v regijah Sklada za pravičen prehod (SPP), vključno z vlado in javnimi organi, podjetji in industrijo, akademskimi krogi in raziskovalnimi centri, civilno družbo in nevladnimi organizacijami ter drugimi.

Kako se je ta ukrep izvajal

Prve korake za pripravo tega ukrepa so naredili člani akcijske skupine, ki so izvedli obsežno raziskavo o obstoječih pobudah, pristopih in najboljših praksah, ki so pomembne za izmenjavo znanja. Po končani raziskavi so osnutek gradiva posredovali drugim članom delovnih skupin, da bi zbrali povratne informacije in pričeli graditi na znanju in izkušnjah širšega kroga deležnikov ter tako zagotovili, da bo končni rezultat akcije čim bolj uporaben in praktičen.

Vodnik za izmenjavo znanja

Kako izmenjevati znanje - prvi koraki

Pred pričetkom in načrtovanjem izmenjave znanja si je treba najprej razjasniti, kaj natančno želite in kaj je potrebno doseči. V ta namen je treba izvesti predhodno analizo.

1. Analiza potreb

V prvem koraku poskusite razmisliti, kaj točno potrebujete in s katerimi izzivi se soočate. Če to veste, lahko lažje poiščete ustrezne partnerje za izmenjavo znanja in tako povečate možnosti za uspeh. Druge regije in akterji so se morda v preteklosti že soočali s podobnimi izzivi, zato se lahko iz njihovih pristopov k reševanju teh izzivov veliko naučite. Izmenjava znanja z drugo skupino deležnikov, ki morda skuša najti rešitev za podobno vprašanje, pa vas lahko navdihne z novimi idejami in zagotovi smernice za nadaljnje ukrepanje.

2. Raziskovanje okvirnih pogojev

Bistveno je tudi raziskati okvir procesa pravičnega prehoda v vaši regiji z namenom razjasniti si vse potrebno glede možnosti/izvedljivosti določenih ukrepov in glede ljudi, ki bodo vključeni v proces. Ti okviri vključujejo pravno podlago v obliki [teritorialnih načrtov za pravičen prehod \(TNPP\)](#), druge povezane strategije in akcijske načrte na regionalni/lokalni ravni ter pobude in ukrepe, ki so že bili sprejeti ali so v teku. Dobro poznavanje TNPP je pomembno tudi za razumevanje, kateri ukrepi, vključno z dejavnostmi izmenjave znanja, so upravičeni do financiranja. Dobro izveden pregled TNPP v vaši regiji, trenutnega stanja njegove izvedbe, načina spremljanja in vključenih akterjev je ključnega pomena za uspešnost vaše izmenjav(e) znanja.

3. Kartiranje deležnikov in zbiranje informacij

Kartiranje relevantnih deležnikov v vaši regiji – tako tistih, ki so vključeni v proces pravičnega prehoda, kot tudi tistih, ki trenutno še niso vključeni, pa bi morali biti – in obstoječih virov informacij lahko bistveno pripomore k vašemu uspehu pri izmenjavi znanja ter pri premagovanju ugotovljenih izzivov in ovir. Dobro izhodišče za kartiranje deležnikov je zbirka podatkov o akterjih v regijah Sklada za pravičen prehod (SPP), ki je bila razvita s strani delovne skupine SPP. Kar zadeva vire informacij, je na evropski ravni na voljo veliko podpornih dokumentov, predvsem na naslednji povezavi [SPP](#). Dodatna informativna gradiva so morda na voljo tudi na nacionalni in/ali regionalni ravni. V zvezi s tem je vaša prva kontaktna točka organ upravljanja, ki je v vaši regiji odgovoren za pravičen prehod.

Tipologija izmenjav znanja in najboljših praks

Ta razdelek ponuja kratek pregled nad različnimi oblikami izmenjave znanja in predstavlja dragocene vire informacij o razpoložljivi tehnični pomoči in najboljših praksah.

1. Opredelitev idealne oblike izmenjave znanja - s praktičnega vidika

Obstaja več oblik izmenjave znanja, običajno pa je treba optimalno obliko določiti glede na potrebe, pri čemer je treba upoštevati tudi nekatere druge vidike. Namen tega poglavja ni teoretična razvrstitev oblik izmenjave znanja, temveč osredotočenje na prednosti in slabosti različnih oblik. Načeloma razlikujemo med dvema oblikama izmenjave znanja: med spletno obliko in obliko v živo (preglednica 1).

Preglednica 1 Prednosti in slabosti različnih oblik izmenjave znanja

	PREKO SPLETA	V ŽIVO
Prednosti	<ul style="list-style-type: none">• Relativno enostavno najti čas za organizacijo v skladu z razpoložljivimi termini udeležencev• Časovno učinkovit način vzpostavljanja stikov• Potrebni je manj človeških virov• Nizki stroški do brez stroškov	<ul style="list-style-type: none">• Verjetno omogoča globlji vpogled v izzive in potrebe določene regije• Zagotavlja lažje razumevanje delovnega okolja določenega akterja• Nudi več možnosti za nadaljnje sodelovanje
Slabosti	<ul style="list-style-type: none">• Precej neosebno• Manj možnosti za nadaljnje sodelovanje• Težje je razumeti delovno okolje določenega akterja• Zagotavlja manj vpogledov in vtisov o izzivih	<ul style="list-style-type: none">• Težje je določiti datum, ki bi bil optimalen za vse• Regija gostiteljica potrebuje več časa za pripravo• Verjetno povezano s stroški tako za regije gostiteljice, kot tudi za gostujoče regije• Potrebni je veliko človeških virov

Dodaten vidik, ki lahko vpliva na izbiro idealne oblike izmenjave znanja, predstavlja tudi število potencialnih udeležencev. Če je tema dobro opisana, lahko **osredotočena, bilateralna srečanja preko spleta** zagotovijo učinkovit okvir za razpravo. **Job Shadowing – sledenje na delovnem mestu** ponuja edinstveno priložnost, da lahko oseba preživi več časa v drugi organizaciji in pridobi globlje znanje. Gre za učinkovit in intenziven način učenja, ki pa tako od obiskovalca kot tudi od gostitelja zahteva veliko časa. Če je potrebnih več ljudi s širokim spektrom strokovnega znanja, je smiselno organizirati **skupinski obisk**. Na podlagi tematike izmenjave bi se naj določila optimalna sestava delegacije, vendar lahko optimalno število oseb predstavlja problem. Smiselno si je prizadevati za majhno skupino, ki lahko pokriva ustrezne veščine in strokovno znanje, da se izognete neučinkovitim načinom dela.

2. Primer izmenjave znanja med akademskim krogom in industrijo

Čeprav se ta ukrep osredotoča na izmenjave znanja med premogovnimi regijami, je treba omeniti tudi druge vrste izmenjav znanja, kot so na primer izmenjave znanja med akademskimi krogi in industrijo. Prehod zahteva široko paleto strokovnega znanja in izkušenj, zato igrajo akademski krogi in industrija pomembno vlogo pri uspešnem izvajanju prehoda, predvsem zaradi inovacijskega potenciala, ki temelji na sodelovanju med obema sektorjema, in možnosti ustvarjanja sinergij.

V zvezi s strateškimi prednostnimi nalogami so bila opredeljena naslednja glavna načela, na podlagi katerih je treba vzpostaviti partnerstva med akademskimi krogi in industrijo:

- osredotočanje na priložnosti in konkurenčne prednosti regij ob hkratnem upoštevanju nacionalnih prednostnih nalog;
- tržna usmerjenost raziskovalnih dejavnosti na podlagi interesov in gospodarskih težav ter sodelovanje s predstavniki gospodarskih sektorjev;
- večsektorsko partnerstvo, organizirano na podlagi načel odprtosti in vključenosti;
- celostno vključevanje v vrednostno verigo;
- vzpostavitev mednarodnih mrež z enakimi in dopolnjujočimi se izkušnjami ter interesnimi dejavnostmi na področju znanosti in podjetništva.

To vodi k vzpostavitvi enotnega sistema za:

- ustvarjanje kulture za uporabo rezultatov raziskovalnih dejavnosti;
- usklajevanje raziskovalnih dejavnosti z industrijo in družbo;
- spodbujanje formalnega prenosa tehnologije (z licenčnimi pogodbami in pogodbami o sodelovanju).

Slika 1 Logični okvir za sodelovanje med akademskimi krogi in industrijo

3. Tehnična pomoč

Na evropski ravni je na voljo široka paleta različnih vrst tehnične pomoči, na širšem področju energetskega prehoda pa so bile sprejete tudi druge pobude, ki bi se lahko izkazale kot dragocen vir primerov dobre prakse in krepitev zmogljivosti določene regije. V nadaljevanju najdete seznam nekaterih pomembnih programov tehnične pomoči, ki bodo aktivni od konca leta 2023:

- **JTP GROUNDWORK:** JTP GROUNDWORK podpira upravičene regije Sklada za pravičen prehod (SPP) pri izvajanju njihovih teritorialnih načrtov za pravičen prehod (TNPP) z zagotavljanjem tehnične pomoči in svetovalnih storitev po meri. Možne storitve lahko vključujejo: načrtovanje in razvoj projektov; krepitev zmogljivosti; vključevanje in mobilizacijo deležnikov; krepitev sodelovanja.
- **C4T GROUNDWORK:** C4T GROUNDWORK podpira organe upravljanja, ki so odgovorni za izvajanje Evropskega sklada za regionalni razvoj (ESRR) in Kohezijskega sklada v upravičenih državah članicah EU, pri čemer se posebej osredotoča na cilj politike 2, naložbe v 'bolj zelen, nizkoogljični prehod na gospodarstvo z ničelnimi neto emisijami ogljika' z zagotavljanjem tehnične pomoči in svetovalnih storitev po meri.
- **START:** START zagotavlja premogovnim+ regijam kratkoročno podporo po meri na številnih različnih področjih, povezanih s prehodom. Ta program podpira regije pri prizadevanjih za razogljičenje uporabe in proizvodnje električne energije, za diverzifikacijo gospodarskih dejavnosti in napredek družbenega razvoja v regijah in skupnostih, ki jih je prehod od fosilnih goriv močno prizadel.
- **TARGET:** Program tehnične pomoči za prehod na zeleno energijo (TARGET), ki se je začel izvajati novembra 2021, je tehnični instrument, katerega namen je pomagati regijam EU, ki uporabljajo premog, šoto in naftni skrilavec, pri opredelitvi in pripravi projektov za prehod na čiste energije in za energetske učinkovitost. Podpiral bo tudi trajnostne naložbe in lokalna delovna mesta, ki se oddaljujejo od dejavnosti, ki temeljijo na fosilnih gorivih. Storitve je za upravičence brezplačna.
- **JASPERS:** Skupna pomoč pri podpori projektov v evropskih regijah (JASPERS) je partnerstvo za tehnično pomoč, sklenjeno med Evropsko komisijo (Generalni direktorat za regionalno in mestno politiko), Evropsko investicijsko banko in Evropsko banko za obnovo in razvoj. JASPERS pomaga mestom in regijam pri izvajanju visokokakovostnih projektov. Njihovi strokovnjaki zagotavljajo neodvisno in praktično podporo pri strategijah, programih in projektih za izvedbo naložb, financiranih s strani EU, ki spodbujajo rast in utirajo pot do bolj zelene, povezane in inovativne Evrope. Tehnična pomoč JASPERS je brezplačna za lokalne oblasti in predlagatelje ter je na voljo v večini držav EU in predpristopnih držav.
- **ELENA:** Evropska lokalna energetska pomoč (ELENA) zagotavlja tehnično pomoč za naložbe v energetske učinkovitost in obnovljive vire energije, namenjene stavbam in inovativnim rešitvam mestnega prometa.

4. Primeri najboljših praks

Program izmenjave JTPeers Exchange

[JTPeers Exchange](#) je program, ki se je začel izvajati v okviru platforme za pravičen prehod leta 2023, da bi olajšal izmenjavo in sodelovanje med regijami, upravičenimi do sredstev Sklada za pravičen prehod (SPP), ter drugimi ustreznimi deležniki in izvajalci s širokim strokovnim znanjem, izkušnjami in poznavanjem tematik, povezanih s pravičnim prehodom. Cilj je podpreti regije, upravičene do sredstev Sklada za pravičen prehod (SPP), pri izvajanju njihovih TNPP, tako v premogovnih kot ogljično intenzivnih regijah. Obstajata

dve vrsti izmenjav, in sicer izmenjave med dvema regijama ter izmenjave med regijo in strokovnjakom, pri čemer obe vrsti izmenjav omogočata izmenjavo znanja in primerov najboljših praks na področju izvajanja pravičnega prehoda.

Septembra 2023 je bila izbrana prva skupina regij, ki bodo sodelovale v izmenjavah v okviru programa JTPeers Exchange. Zadevne regije so predstavljene v spodnji preglednici.

Table 2 Pregled izbranih regij za sodelovanje v izmenjavah v okviru programa JTPeers Exchange v letu 2023

Sodelujoče regije	Fokusna področja
Izmenjava med regijami	
Izmenjava med regijama Norrbotten (SE) in Midlands (IE) bo potekala v živo ob dodatni podpori strokovnjaka iz mesta Heves (HU)	Participativni pristopi in pristopi, ki jih vodi skupnost, diverzifikacija gospodarstva za prehod v zeleno gospodarstvo, ustvarjanje delovnih mest, čista in cenovno dostopna energija, upravljanje na več ravneh, krepitev zmogljivosti.
Zahodna Makedonija (EL), Velenje (SI) in Spodnja Šlezija (PL) (v živo)	Sodelovanje deležnikov, razvoj projektov, diverzifikacija gospodarstva za prehod v zeleno gospodarstvo, čezmejno sodelovanje, upravljanje tranzicije, energetske skupnosti.
Zasavje (SI) in Spodnja Šlezija (PL) (v živo)	Obnova/sprememba namembnosti zemljišč, oblikovanje politik, diverzifikacija gospodarstva za prehod v zeleno gospodarstvo.
Ida-Virumaa (EE) in Zahodna Makedonija (EL) (preko spleta)	Opazovalnice pravičnega prehoda, razvoj projektov, privabljanje naložb.
Izmenjava med regijo in strokovnjakom	
Gotland (SE) bo izmenjal znanje in izkušnje s strokovnjakom iz Zahodne Makedonije (EL) (preko spleta)	Izboljšanje mehanizma upravljanja na več ravneh in upravne zmogljivosti za izvajanje TNPP, čista energija.
Šlezija (PL) bo izmenjala znanje in izkušnje s strokovnjakom iz doline Jiu (RO) (preko spleta)	Oblikovanje sistema spremljanja in upravljanja za regionalno opazovalnico pravičnega prehoda.
Moravska in Šlezija (CZ) bo v živo izmenjala znanje in izkušnje s strokovnjakom iz Šlezije (PL)	Razvoj krajine po koncu rudarjenja.

Program izmenjave exchangeEU

Program exchangeEU je omogočil pomembne in oprijemljive izmenjave med premogovnimi+ regijami po vsej Evropi. Sodelujoče regije so imele priložnost izkoristiti:

- program izmenjave, prilagojen interesom in potrebam sodelujočih regij;
- priložnosti za praktično učenje in oprijemljive rezultate za skupno delovanje;

- vzpostavitev trajne mreže izvajalcev.

V prvem krogu je sodelovalo 19 delegacij iz 18 premogovnih+ regij v prehodu, v drugem krogu pa 23 delegacij iz 18 premogovnih+ regij. Vse izmenjave so bile izredno dobro dokumentirane, tako da je nastala obširna baza podatkov z informacijami o sodelujočih regijah. V izvajanje vsake izmenjave so bili vključeni posredniki EU, zaradi česar so bile izmenjave osredotočene in učinkovite ter so imele resnično dodano vrednost. Vse informativne brošure so na voljo na spletni strani programa, da se lahko seznanite z osrednjimi tematikami, glavnimi izzivi in priporočili. V preglednici 2 so navedene vse izvedene izmenjave.

Preglednica 3 Izvedene izmenjave z osrednjimi tematikami v okviru programa exchangeEU

Sodelujoče regije	Fokusna področja
Prvi krog	
Izmenjava med Zasavjem (SI), Moravsko in Šlezijo (CZ) ter Severno Madžarsko (HU)	– Upravljanje in strategije prehoda – Infrastruktura in trajnost lokacije
Izmenjava med regijo Zgornja Nitra (SK), kohezijsko regijo Vzhodna Slovenija (SI), dolino Jiu (RO)	– Diverzifikacija gospodarstva in regionalni razvoj – Prehod na čisto energijo
Izmenjava med Malopoljsko (PL), Aragonijo (ES) in mestom Ústí (CZ)	– Infrastruktura in trajnost lokacije – Družbena struktura in skupnost
Izmenjava med Zahodno Makedonijo (EL) in mestom Stara Zagora (BG)	– Upravljanje in strategije prehoda – Družbena struktura in skupnost
Izmenjava med okrajem Midlands (IE) in Zahodno Makedonijo (EL)	– Družbena struktura in skupnost – Diverzifikacija gospodarstva in regionalni razvoj
Izmenjava med mestoma Leipzig (DE) in Karlovy Vary (CZ)	– Diverzifikacija gospodarstva in regionalni razvoj – Upravljanje in strategije prehoda
Izmenjava med Asturijo (ES) in Šlezijo (PL)	– Upravljanje in strategije prehoda
Izmenjava Saška-Anhalt (DE) in okrožjem Ida-Viru (EE)	– Diverzifikacija gospodarstva in regionalni razvoj – Družbena struktura in skupnost
Drugi krog	
Izmenjava med Lužico (DE) in mestom Zgorzelec (PL)	– Trajnostna infrastruktura – Rekultivacija starih premogovniških površin
Izmenjava med Severno Madžarsko (HU), Zgornjo Nitro (SK) in Zahodno Makedonijo (EL)	– Energetske skupnosti – Prekvalifikacija in izpopolnjevanje delavcev – Sodelovanje med deležniki
Izmenjava med Severno Madžarsko (HU) in Zasavjem (SI)	– Diverzifikacija gospodarstva z razvojem infrastrukture – Izvajanje projektov pravičnega prehoda

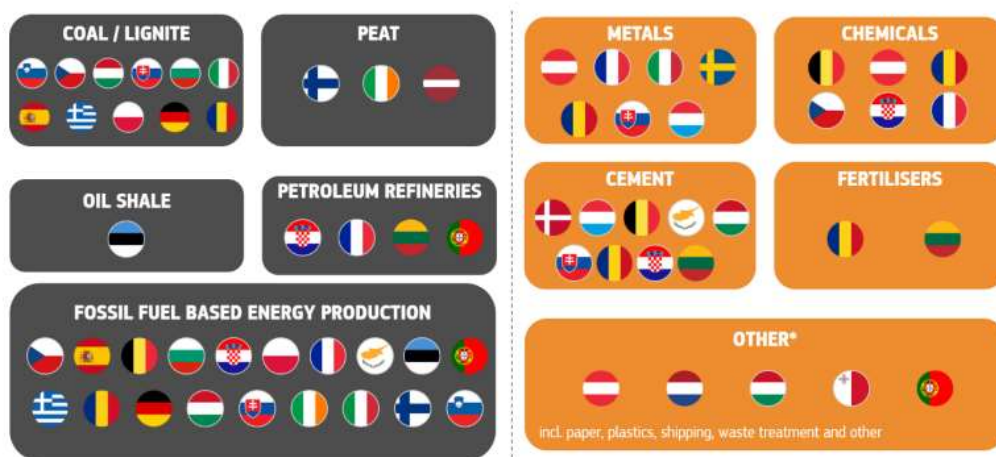
Izmenjava med mestoma Stara Zagora (BG) in Karlovy Vary (CZ)	<ul style="list-style-type: none"> - Digitalizacija in inovativnost - Rekultivacija premogovnih regij za razvoj turizma
Izmenjava med Zgornjo Nitro (SK), mestom Ústí (CZ) in Asturijo (ES)	<ul style="list-style-type: none"> - Upravljanje in uporaba sredstev Sklada za pravičen prehod (SPP) - Vodikovo gospodarstvo
Izmenjava med Zahodno Makedonijo (EL), Moravsko-Šlezijo (CZ) in okrožjem Ida-Viru (EE)	<ul style="list-style-type: none"> - Vključevanje mladih v proces pravičnega prehoda - Izvedba projekta
Izmenjava med Porenjem (DE) in vzhodno Velikopoljsko (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - Upravljanje prehoda - Diverzifikacija gospodarstva s poudarkom narediti regijo privlačno za mlade
Izmenjava med okrožjem Ida-Viru (EE), Siško-moslavško županijo (HR) in Zahodno Makedonijo (EL)	<ul style="list-style-type: none"> - Diverzifikacija gospodarstva - Prekvalifikacija in izpopolnjevanje - Vključevanje občin v proces pravičnega prehoda
Izmenjava med Savinjsko-šaleško regijo (SI) in Šlezijo (PL)	<ul style="list-style-type: none"> - Prehod na čisto energijo - Diverzifikacija industrije in revitalizacija

Kako najti partnerje za izmenjavo znanja

Sodelovanje igra ključno vlogo pri načrtovanju in izvajanju pravičnega prehoda: mehanizem za pravični prehod je novo orodje za vse države članice EU, kajti 'skupno razmišljanje in delovanje' lahko privedeta do učinkovitejšega in uspešnejšega prehoda. Za določeno regijo je lahko ključnega pomena vzpostaviti partnerstva z drugimi regijami, ki se soočajo z enakimi ali vsaj podobnimi izzivi. V tem poglavju boste našli nekaj praktičnih nasvetov, kako najti partnerje za izmenjavo znanja.

1. Pregled regij, upravičenih do sredstev Sklada za pravični prehod (SPP)

Zemljevid regij, upravičenih do sredstev SPP, je na voljo na [spletni strani SPP](#). Regije je mogoče razdeliti v glavne kategorije glede na gospodarski sektor, od katerega so odvisne (slika 2).

Slika 2 Sektorji v upadanju (v sivi barvi) in sektorji v prehodu (v oranžni barvi), opredeljeni v prilogah D k [Poročilu držav o evropskem semestru iz februarja 2020](#)

2. Opredelitev možnih regij za sodelovanje

Prvi ključni korak pri vzpostavljanju mreže je poiskati regijo, ki je za vas pomembna in kjer bi sodelovanje lahko vaši regiji in organizaciji prineslo dodano vrednost. Informacije o regijah je mogoče zbrati na več načinov, še posebej pa je vredno preučiti **TNPP regij**, ki so prav tako na voljo na spletni strani platforme za pravičen prehod [PPP](#). Ker imajo TNPP enako strukturo, je razmeroma enostavno najti ustrezne dele, ki obravnavajo ugotovljene potrebe in izzive. Druga možnost je **raziskati dogodke, ki jih organizirata platforma za pravičen prehod in pobuda za premogovne regije v tranziciji**, med katerimi so tudi konference platforme za pravičen prehod, na katerih se lahko seznanite ne le z za posamezno regijo specifičnimi izzivi, temveč tudi s ključnimi akterji v procesu tranzicije.

Poleg teh priložnosti velja izpostaviti [program exchangeEU](#), ki je bil prav tako tudi del pobude za premogovne regije v tranziciji in je zagotovil priložnost za pomembne in oprijemljive izmenjave med premogovnimi+ regijami po vsej Evropi. Ob koncu programa so bile poleg številnih koristnih gradiv, kot so [zgodbe o uspehu](#), izdelane tudi [zloženke](#), ki poleg profilov regij in ugotovljenih skupnih izzivov vsebujejo tudi priporočila in pridobljena znanja in izkušnje. V teh informativnih brošurah najdete tudi sklice na glavne akterje in organizacije v vsaki premogovni+ regiji. Dodatno je treba omeniti tudi pomemben program izmenjav JTPeers Exchange, ki je trenutno v teku in združuje regije in druge

relevantne deležnike ter strokovnjake iz premogovno in ogljično intenzivnih regij s ciljem izmenjave znanja in izkušenj in z namenom podpreti izvajanje njihovih TNPP. Ta program se je začel izvajati leta 2023, v letu 2024 pa bodo ponovno objavljeni razpisi za prijavo zainteresiranih regij in strokovnjakov.

Primere najboljših praks iz različnih regij (ne samo v okviru platforme za pravičen prehod) je mogoče najti razdeljene po kategorijah na spletni strani [Funkcionalna območja v EU](#) (pilotskega projekta Evropske komisije, ki projekt izvaja v sodelovanju s Svetovno banko).

3. Iskanje ustreznega partnerja

Ko identificirate regijo, ki se sooča s podobnimi izzivi, ali najdete najboljšo prakso, iz katere se lahko učite, je naslednji korak poiskati partnerja za sodelovanje. To je morda najtežji del postopka. Med raziskovanjem regij (npr. s preučevanjem TNPP ali predstavitev/videoposnetkov s konferenc PPP) v predhodnem koraku ste morda naleteli na **nekaj organizacij in akterjev**, ki delujejo na področju pravičnega prehoda v določeni regiji.

Da bi naredili ta korak bolj enostaven in učinkovit, so člani Ukrepa 1 in sekretariat programa PPP ustvarili **podatkovno bazo**, v kateri je mogoče najti **lokalne kontaktne točke** iz skoraj vseh regij, upravičenih do sredstev Sklada za pravičen prehod (SPP). Ta podatkovna baza vsebuje širok nabor lokalnih akterjev in vključuje imena organizacij, njihova strokovna področja in kontaktne podatke. S pomočjo te podatkovne baze je mogoče zlahka stopiti v stik z akterji v ciljni regiji.

Druga zelo uporabna podatkovna zbirka v okviru platforme za pravičen prehod pa je [podatkovna zbirka JTPeers Experts](#). Gre za zbirko podatkov o strokovnjakih, ki se ukvarjajo s pravičnim prehodom po vsej Evropi. Po vključitvi v podatkovno zbirko lahko regije, upravičene do sredstev SPP, in drugi deležniki zaprosijo strokovnjake za nasvet v zvezi z izvajanjem projekta pravičnega prehoda.

Regije, ki iščejo partnerje, bi lahko te iskale tudi v 'pobratenih/sestrskih mestih' ali v 'mestih-dvojčkih', ki imajo v Evropi dolgo tradicijo. Osnovna ideja je vzpostaviti partnerski odnos z geografsko enoto (mestom, občino ali regijo) za bolj redno sodelovanje in izmenjavo znanja in izkušenj v korist obeh partnerjev.

Sklepi

1. Vzpostavitev sodelovanja z drugimi premogovno+ in ogljično intenzivnimi regijami zahteva od organizacije, ki išče partnerja, veliko zmogljivosti, vendar lahko v primeru, da najdete prave partnerje, ustvarite dodano vrednost in sinergije.
2. Obstajajo programi, ki lahko zapolnijo potencialno vrzel v zmogljivostih, kot sta program exchangeEU in JTPeers (drugi so navedeni v prejšnjih poglavjih). Vredno je biti pozoren na priložnosti za sodelovanje.
3. Vredno je preučiti spletno stran PPP, kjer so na voljo TNPP posameznih regij: ti vključujejo izzive in potrebe regij.
4. Ko si boste ustvarili sliko o regijah, lahko pričnete z iskanjem ustreznega partnerja. Zgoraj navedeni nizi podatkov bi lahko ta korak naredili učinkovitejši.
5. Sodelovanje se lahko okrepi, če lahko določite skupni izziv, ki ga želite reševati skupaj. Premogovno+ in ogljično intenzivne regije se med seboj precej razlikujejo, vendar so si izzivi presenetljivo podobni.
6. Med izmenjavo - celo v fazi iskanja partnerja - se splača biti čim bolj osredotočen: dobro opredeljene tematike in dobro opisani, jasni cilji lahko vodijo k učinkovitejšemu sodelovanju.

Kako financirati izmenjavo znanja?

Možnosti financiranja EU je veliko, vendar je lahko njihovo razumevanje zahtevna naloga. Obstajajo številni programi in dodeljeni skladi, ki jih upravljajo različni evropski in/ali nacionalni organi, ki zasledujejo različne cilje in upoštevajo različna pravila. Vendar se pogosto zgodi, da je v resnici vse skupaj manj zapleteno, kot se zdi na prvi pogled.

Vse možnosti evropskega financiranja izhajajo iz proračuna EU, tako imenovanega [večletnega finančnega okvira](#) (MFF). Gre za dolgoročni proračun, ki obsega več let. Sedanji večletni finančni okvir zajema obdobje 2021–2027. Poleg večletnega finančnega okvira je EU kot odziv na pandemijo COVID-19 oblikovala začasni instrument financiranja brez primere, imenovan [NextGenerationEU](#). Iz proračuna EU in instrumenta NextGenerationEU se financirajo različni programi in skladi.

Zelo dober in celovit pregled različnih programov financiranja in skladov EU ponuja [Priročnik o financiranju EU](#) (izdaja 2023), ki ga je pripravila Služba Evropskega parlamenta za raziskave, možganskega trusta Evropskega parlamenta (EP Think Tank). V priročniku so različni skladi EU razvrščeni po temah financiranja, npr. 'regionalna politika' ali 'energija'. Poleg programov financiranja EU obstajajo tudi različne oblike namenskega financiranja za zagotavljanje tehnične pomoči, ki povezuje regije in druge deležnike v različnih zmogljivostih.

Tehnična pomoč

V nadaljevanju je navedenih nekaj primerov možnosti tehnične pomoči, ki so regijam na voljo:

- **JTP Groundwork**

JTP Groundwork, uveden v okviru platforme za pravičen prehod leta 2023, je oblika tehnične pomoči, ki je na voljo upravičnim regijam Sklada za pravičen prehod (SPP), z namenom podpreti jih pri izvajanju njihovih TNPP z zagotavljanjem tehnične pomoči in svetovalnih storitev po meri.

- **REGIO Peer2Peer +**

Shema [REGIO Peer2Peer +](#) omogoča osebju programskih teles in drugih javnih organov, ki sodelujejo pri upravljanju in izvajanju programov [ESRR](#), [Kohezijskega sklada](#) in [Sklada za pravičen prehod](#), da se srečujejo in izmenjujejo znanje ter dobre prakse na dvostranski in večstranski ravni.

- **JTPeers**

[Program](#) omogoča izmenjavo med območji Sklada za pravičen prehod in drugimi ustreznimi deležniki pravičnega prehoda, vključno z regionalnimi in javnimi organi ter socialno-ekonomskimi partnerji, kot so nevladne organizacije, univerze, sindikati ali podjetja. Podpira izmenjavo znanja in najboljših praks med strokovnjaki, regijami Sklada za pravičen prehod in drugimi ustreznimi deležniki ter jim ponuja priložnost, da se učijo iz izkušenj ter drug od drugega.

Zelo koristen vir, ki je nastal v okviru projekta [Funkcionalna območja v EU](#) in lahko služi kot odskočna deska pri iskanju sredstev, predstavlja redno posodobljena zbirka podatkov o [virih financiranja EU](#). Številne organizacije so poleg tega napisale priročnike o

financiranju EU za specifične ciljne skupine, ki bi jih bilo vredno preučiti, kot je na primer [priročnik](#) Evropske konfederacije sindikatov, ki je namenjen sindikatom.

Financiranje EU

Predmetni dokument služi kot vodnik za izmenjavo znanja v okviru procesa pravičnega prehoda, zato je v tem smislu kot vire financiranja vredno preučiti le nekatere od navedenih skladov:

- **Sklad za pravičen prehod (SPP)**

Dostop do sredstev [SPP](#) (skupni znesek 19,2 milijarde EUR) je povezan s TNPP, ki jih države članice razvijajo v dialogu z Evropsko komisijo. Vendar organi upravljanja držav članic (na nacionalni, regionalni in lokalni ravni) izberejo projekte, ki jih bodo financirali, in prevzamejo odgovornost za vsakodnevno upravljanje, tako imenovano 'deljeno upravljanje'. Do izdelave TNPP pa so bila upravičena samo tista [ozemlja](#), za katera je bilo pričakovano, da jih bo prehod na podnebno nevtralnost najbolj prizadel. V načrtih so opredeljene vrste predvidenih operacij in določeni mehanizmi upravljanja.

Če želite izvedeti, ali ste upravičeni do financiranja s strani Sklada za pravičen prehod za izmenjavo znanja, morate preveriti TNPP svoje regije in/ali se obrniti na [organ upravljanja](#), ki je odgovoren za izvajanje v načrtu določenih ukrepov.

- **Evropski sklad za regionalni razvoj (ESRR)**

[ESRR](#) je še en sklad, ki se upravlja po t.i. sistemu deljenega upravljanja. ESRR je namenjen vsem regijam in mestom v EU ter vlaga v njihov družbeni in gospodarski razvoj. Države članice same določijo, koliko sredstev ESRR se bo porabilo za vsako od petih prednostnih področij, določenih s strani Evropske komisije. Vsaj 30 % pa mora biti namenjenih 'bolj zeleni, nizkoogljični Evropi, ki je odporna in prehaja na gospodarstvo z ničelnimi neto emisijami ogljika'.

ESRR izrecno podpira tudi 'izmenjavo izkušenj'. Enako kot pri Skladu za pravični prehod se obrnite na [organe upravljanja](#) ESRR v vaši regiji, če želite izvedeti, kako lahko pridobite sredstva ESRR za financiranje izmenjave znanja.

- **Medregionalno sodelovanje (Interreg C)**

Program EU, ki je namenjen spodbujanju sodelovanja med regijami, se imenuje Interreg. Interreg je razdeljen na različne sklope glede na vrsto sodelovanja: čezmejno sodelovanje (sklop A programa Interreg), transnacionalno sodelovanje (sklop B programa Interreg), npr. regije Baltskega morja, ali medregionalno sodelovanje (sklop C programa Interreg).

Sklop C programa Interreg se osredotoča zlasti na spodbujanje izmenjave izkušenj, inovativnih pristopov in krepitve zmogljivosti med regijami. Zato je ta sklop glavni sklop programa Interreg, ki ga je treba upoštevati pri iskanju sredstev za financiranje izmenjave znanja.

Interreg C je nadalje razdeljen na štiri programe, od katerih sta za namene tega dokumenta zanimiva dva:

- [Interreg Europe](#) je program učenja politik za **javne organe**. Spodbuja izmenjavo izkušenj in prenos dobrih praks med akterji na vseh ravneh oblasti. Projektne ideje za iskanje partnerjev in finančnih sredstev je mogoče enostavno predložiti na [spletni strani](#) programa.

- **Interact** je podporni program. Njegov cilj je zagotoviti izmenjavo izkušenj, informacij in inovacij za spodbujanje najboljših praks in omogočanje lažjega sodelovanja. Ta cilj je mogoče doseči s ciljno usmerjenimi dogodki, publikacijami in orodji. Interact sam ne objavlja razpisov za zbiranje predlogov, ima pa več [pisarn](#) za podporo deležnikom pri izvajanju pobud in projektov teritorialnega sodelovanja.
- **Obzorje Evropa**

Poudarek tega dokumenta sicer leži na podpori izmenjave znanja v zvezi s predstavitvijo in izvajanjem pravičnega prehoda, so pa zaželjene tudi specifične izmenjave znanstvenih spoznanj in rezultatov raziskav. Okvirni program EU za podporo raziskavam in inovacijam se imenuje [Obzorje Evropa](#). Pregled odprtih razpisov za ukrepe za izboljšanje valorizacije znanja je na voljo [tukaj](#).

- **Erasmus+**

[Erasmus+](#) je program EU na področju izobraževanja, usposabljanja, mladine in športa za obdobje 2021–2027. Izobraževanje, usposabljanje, mladina in šport so ključna področja, ki državljane podpirajo pri osebnem in poklicnem razvoju. Z visokokakovostnim, vključujočim izobraževanjem in usposabljanjem ter priložnostnim in neformalnim učenjem se mladim in udeležencem vseh starosti zagotovijo kvalifikacije in spretnosti, potrebne za njihovo pomembno sodelovanje v demokratični družbi, medkulturno razumevanje in uspešne prehode na trgu dela.

- **Urbana agenda Evropske Unije**

[Urbana agenda Evropske Unije](#) je inovativna pobuda za upravljanje urbanih območij na več ravneh, ki je bila razvita v okviru medvladnega sodelovanja na področju urbanih zadev. Mestom, državam članicam, mrežam mest, Evropski komisiji, drugim institucijam EU, svetovalnim organom EU in drugim deležnikom omogoča, da se povežejo in skupaj obravnavajo pereče urbane zadeve ter dosežejo konkretne rezultate v korist državljanov EU. Urbana agenda Evropske Unije krepi vlogo mest pri oblikovanju nacionalnih politik in politik EU za boljše povezovanje EU s potrebami njenih državljanov. Je ključni mehanizem na ravni EU za izvajanje nove urbane agende.

